

Dr. Miskolczi Bodnár Péter*

A mezőgazdasági termékértékek előállítására és forgalmazására vonatkozó szabályozás változása a magyar jogban

1. A mezőgazdasági termelés sajátosságainak hatása a jogalkotásra

A szerződés tárgya mindig hat a szerződés tartalmára és közvetten arra, hogy az adott termék forgalmára a jogalkotó sajátos szerződési szabályokat alkosson. A mezőgazdasági termékek sajátosságain túl a mezőgazdasági termelők és a felvásárlók eltérő tulajdonságai és a mezőgazdasági termelés kockázatai is alapul szolgálhatnak arra, hogy a mezőgazdasági termék forgalmára irányuló jogszabályok különbözzenek azoktól a normáktól, amelyek más dolgok előállítására és/vagy tulajdonjogának átruházására vonatkoznak.

1.1. A mezőgazdasági termék sajátosságai

Az egyes mezőgazdasági termékek közel azonos időben érnek be, és jelentős részük egyáltalán nem raktározható feldolgozatlan formában, de a tárolása mindenképpen költséggel és valamilyen mértékű veszteséggel jár. Mindez azt jelenti, hogy sok termelő azonos időben lép a piacra, ami árcsökkenő hatású.

1.2. A mezőgazdasági termelés sajátosságai

A mezőgazdasági termelés egyik sajátossága az időjárásnak kitettség. Az aszály, a vihar, jég, a fagy – a technológiai fejlődés ellenére – a XXI. század elején is képes a termés jelentős részét elpusztítani.

* Dr. Miskolczi Bodnár Péter, habilitált tanszékvezető egyetemi tanár, Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Kereskedelmi Jogi és Pénzügyi Jogi Tanszék, a Versenytanács tagja a Gazdasági Versenyhivatalban, Budapest

1.3. A mezőgazdasági piac szereplőinek sajátosságai

A mezőgazdasági termékek értékesítésének sajátossága, hogy a piaci szereplők helyzete különbözik.¹ A mezőgazdasági termelők jelentős része élethivatásszerűen foglalkozik a mezőgazdasággal, számára alig van más lehetőség, mint az, hogy ebből a tevékenységből éljen. A piac másik szereplője számára is fontos a mezőgazdasági termék megszerzése, de az egyedi terméket többnyire másfajta áruval is helyettesítheti. Sokszor számottevő méretkülönbség van a piaci szereplők között, nevezetesen a – többnyire kisebb méretű – mezőgazdasági termelő egy tőkeerős nagykereskedővel, vagy élelmiszeri feldolgozóval kerül kapcsolatba.

A mezőgazdasági termékek sajátosságai, a mezőgazdasági termelés időjárás kockázatai és a piaci szereplők együttesen a mezőgazdasági termelők helyzetére hátrányos hatást eredményeznek. A mezőgazdaságból élővel szemben még az azonos tőkeerejű partnere is előnyben van, a nagybani vásárlók pedig képesek arra is, hogy visszaélásszerűen használják ki helyzeteti előnyüket. Mindez – megítélésünk szerint – indokolja azt, hogy a jogalkotó olyan jogi szabályozási környezetet biztosítson, amely a mezőgazdasági termék forgalmát elkülöníti a más termékekre vonatkozó jogi szabályozástól, a felborult értékviszonyok kiegyenlítése, a torzulás csökkentése érdekében.

2. A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés a régi Ptk.-ban

A mezőgazdasági termékek előállítására és forgalmazására vonatkozó szabályok nem szerepeltek önálló szerződéstípusként az 1959. évi Ptk.-ban.

A Ptk. 1977. évi novellája jelentősen bővítette a szabályozott szerződéstípusok körét.² Választott témánk szempontjából a mezőgazda-

¹ A felek kapcsolatában az átlagos szintet meghaladó együttműködésre van szükség, miközben – a mezőgazdaság sajátosságai folytán – az átlagosnál jobban különbözik a felek gazdasági pozíciója.” Miskolczi Bodnár Péter: A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés 153-172. old. in: Barta – Fazekas – Harsányi – Kovács – Miskolczi – Ujváriné: Üzleti szerződések, UNIÓ, Budapest 2005.

² A tervszerződések szabályozásának helyébe a felek tényleges konszenzusán alapuló szállítási szerződés lépett, a közüzemi szerződéseket is szabályozták (a XXXIV. fejezet „A szállítási és közüzemi szerződés” címet viselte, és az utazási szerződés is bekerült a törvénykönyvbe).

sági termékértékesítési szerződés³ jogi szabályozásának (Ptk. 417-422. §§) megteremtése érdemel kitüntetett figyelmet. Az új szerződéstípus⁴ az agrárium többféle szerződésének, köztük – időrendi sorrendben – a mezőgazdasági termék előállítását, tulajdonának átruházást célzó ügyleteknek és a felek közötti több évre szóló együttműködés kereteit biztosító szerződéseknek szolgált szabályozási háttér gyanánt.⁵

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés részben tulajdonátruházó szerződés,⁶ részben vállalkozási szerződés volt a régi Ptk.-ban 1978 és 2014 között, a több évre szóló mezőgazdasági termékértékesítési szerződés pedig társasági jellegű szabályozást is lehetővé tett.⁷

³ A mezőgazdasági termékértékesítési szerződést az azonos címet viselő XXXV. fejezet szabályozta.

⁴ "Ptk. 417. § (1) A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés alapján a termelő meghatározott mennyiségű, maga termelte terményt, terméket vagy saját nevelésű, illetőleg hizlalású állatot köteles kikötött későbbi időpontban a megrendelő birtokába és tulajdonába (kezelésébe) adni, a megrendelő pedig köteles a terményt, terméket, illetőleg állatot átvenni és az ellenértékét megfizetni.

(2) A szerződés tárgya valamely terméknek meghatározott területen megtermelése, továbbá állat nevelése vagy hizlalása is lehet.

(3) Gazdálkodó szervezet a nem maga termelte termény, termék és a nem saját nevelésű, illetve hizlalású állat továbbadására is köthet mezőgazdasági termékértékesítési szerződést."

⁵ SÁRÁNDI Imre: A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés c. tanulmánya (42-58. old.) in EÖRSI Gyula – KEMENES Béla – SÁRÁNDI Imre - VILÁGHY Miklós: Kötelmi jog Különös rész Egyes szerződésfajták, Tankönyvkiadó Budapest, 1984.

⁶ A régi Ptk. 417. § (1) bekezdésében elsőként említett tulajdonátruházó funkcióra tekintettel a Novotni Zoltán által szerkesztett „Egyes szerződések és az értékpapírok joga” című egyetemi tankönyv (Magyar Polgári Jog Kötelmi Jog Egyes szerződések és az értékpapírok joga Szerkesztő Novotni Zoltán, Miskolci Egyetemi Kiadó, Miskolc 1993.) a vállalkozást megelőzően tárgyalta a mezőgazdasági termékértékesítési szerződést.

⁷ A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés olyan sui generis szerződés, amely a mezőgazdasági termékek forgalmazására és a mezőgazdasági tevékenység szervezésére szolgál. A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés elnevezés valójában három, egymástól sok tekintetben különböző jellegű ügyletet takar.

a) A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés alapesetben tulajdonátruházó szerződés, amely a – szállítási szerződéshez hasonlóan – áruk későbbi átadására irányul. A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés értelemszerűen agrárjellegű termékek birtokának és tulajdonjogának átruházására irányul. A birtokbaadás és a tulajdonátszállás a szerződéskötéshez képest későbbi időpontban következik be.

b) A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés másik tipikus formája sok tekintetben a vállalkozási szerződéshez áll közel. Végső soron itt is mezőgazdasági termékek későbbi átadására kerül sor (eredmény), de a szerződés nem a mezőgazdasági ter-

Az adásvételi típusú mezőgazdasági termékértékesítési szerződésben a termelő agrártermék szolgáltatására vállalt kötelezettséget úgy, hogy a birtokba adásra és a tulajdonjog átruházására a szerződéskötéshez képest későbbi időpontban került sor. Az ilyen mezőgazdasági termékértékesítési szerződés dologszolgáltatásra irányuló áruszerződés: a termelő főkötelezettsége az agrártermék átadása.

A szerződés második fajtájánál a mezőgazdasági jellegű munkavégzés (növénytermelés, állat nevelése, hizlalása) képezte a termelő fő kötelezettségét. Ennél a vállalkozási típusú mezőgazdasági termékértékesítési szerződésnél is sor került tulajdonátruházásra, nevezetesen a termelő tevékenység tárgyiasult eredményének a jogosult tulajdonába adására.

A termelő főkötelezettsége az agrártermék – szerződéskötéshez képest későbbi – birtokba adása és tulajdonjogának átruházása volt. A megrendelőnek két fő kötelezettsége volt: a termék átvétele és az ellenérték megfizetése.

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződésre vonatkozó Ptk. szabály kifejezetten felhívta a figyelmet arra, hogy a felek a főkötelezettségeket meghaladó szolgáltatásokat nyújthatnak egymásnak. Ezeket a teljesítést elősegítő szolgáltatásokat bármelyik fél nyújthatta. Gyakori volt pl., hogy a megtermelt terményt átmenetileg a termelő raktáraiban, helységeiben tárolták. A jogosult sokszor - termeltetőként fellépve - aktív módon elősegítette annak létrehozatalát. A megrendelő egyfelől know-how jellegű információt nyújtott a termelőnek a termelési folyamathoz, másfelől szolgáltatásaival elősegítette a másik fél teljesítését. Az is sokszor előfordult, hogy a vetőmagot vagy más szaporítóanyagot a megrendelő szolgáltatta, pl. azért mert ily módon biztosíthatta a saját feldolgozó tevékenységéhez, vagy a piaci értékesítéshez szükséges jobb minőséget, a korábbi érést, a gyommentességet, a kiegyensúlyozott minőséget, stb. A teljesítést elősegítő szolgáltatásoknak termelési kedvet

més mennyiségét, hanem az agrártermék előállításával kapcsolatos kötelezettségeket tartalmazza. A felek a megművelendő föld nagyságát, a hizlalandó állatok számát rögzítik a szerződésben. Az, hogy a termés mekkora lesz, a felhizlalt állatok milyen súlyt értek el, sok tekintetben a felek akaratán, eljárásának gondosságán kívüli körülményektől függ. A szerződés arra a termésre, szaporulatra szól, ami a szerződésben rögzített tevékenység eredményeképpen jön létre.

c) A több évre szóló mezőgazdasági szerződések egyes fajtái a társasági szerződésnél tapasztalható kockázat-közösséget és a keletkező nyereségen való osztozást is célul tűzik ki.

fokozó szerepük is volt, ha azok ellenértékét nem kellett azonnal kifizetni, hanem beszámították a végtermék értékesítése során. Ha a vetőmagot vagy más szaporítóanyagot a megrendelő szolgáltatta, a termelő csak ezt használhatta fel.⁸ A termelő kellett, hogy viselje annak a kockázatát, hogy a legmondosabb eljárás ellenére sem terem semmi, vagy csak nagyon kevés, még annyi sem, amennyi a megrendelő által elszámolásra vagy előlegként adott szolgáltatásokat fedezné. Nem hivatkozhatott arra, hogy a termelés eredményéből a megrendelő által nyújtott szolgáltatások megtérítésére sem futja. Az általa átvett értéket a szerződésben meghatározott időpontban meg kellett, hogy fizesse.

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződést érvényesen csak írásban lehetett megkötni. Az írásba foglalás elmulasztása esetében is érvényesnek kellett tekinteni a szerződést, ha bármelyik fél a szerződésből származó kötelezettségeit teljesítette. A jogalkotó azt kívánta elérni, hogy az egyik fél szerződésszerű teljesítését követően a másik formai okok miatt már ne szabadulhasson saját kötelezettségének teljesítése alól.

Akadályközlési kötelezettség terhelte a feleket. A régi Ptk. mindkét felet kötelezte arra, hogy szerződő partnerét haladéktalanul értesítse, ha a szerződésben vállalt bármely kötelezettség teljesítése előre nem látott akadályba ütközik. A felmerülő akadályt nem csupán a főszolgáltatással kapcsolatban kellett közölni, hanem bármelyik szerződési kötelezettség elnehezülését, lehetetlenné válását közölni kellett.

A jogalkotó a teljesítés időpontjának szabályozásakor figyelembe vette a mezőgazdaság sajátosságait, pl., hogy a termés korábban beérhet, a jószág korábban elérheti a vágósúlyt, mint ahogy azt eredetileg tervezték. A Ptk. megengedő szabálya folytán a termelő a teljesítési határnap, illetve határidő kezdete előtt is teljesíthetett. A termelőnek tehát nem kellett megvárnia a szerződés szerinti teljesítési időt és ezáltal nem kellett a terméket kitenni a minőségromlás veszélyének, és nem kellett viselni az állat továbbtartásának költségét. Az előszállítás megengedett volt.

Az előszállítás megengedésének másik oldala a termelő részére előírt tájékoztatási kötelezettség. A termelő köteles volt a teljesítés megkezdéséről a megrendelőt előzetesen értesíteni. Ennek a kötelezettségnek

⁸ Nem volt szabad felhasználni azonban az a vetőmagot, szaporítóanyagot, amellyel kapcsolatban a termelő minőségi kifogással élt, és azt a megrendelő elfogadta, vagy a minőség meghatározására jogosult szerv a minőségi hibát megállapította.

az a célja, hogy a megrendelő megtehesse az átvételhez szükséges előkészületeket. A termelő olyan időben kellett, hogy értesítse a megrendelőt, hogy az átvételhez szükséges felkészülési idő rendelkezésre álljon. Az értesítés elmulasztásából eredő kárért a termelő volt a felelős.

A teljesítés helyeként a régi Ptk. a termelő telephelyét jelölte meg, akkor is, ha a teljesítéskor fuvarozót vettek igénybe. A teljesítés helyére vonatkozó szabály diszpozitív volt, tehát a felek eltérhettek tőle.

A termelő jogosult volt a szerződésben kikötött mennyiségnél tíz százalékkal kevesebbet⁹ teljesíteni. A mezőgazdasági termelés sajátosságaira való tekintettel a jogszabály nem tekintette a szerződés megszegésének azt, ha a termelő a szerződésben kikötött mennyiséget nem maradéktalanul szolgáltatja. A szerződésben megjelölt és a még jogszerű teljesítésnek minősülő mennyiség között az eltérés a törvény szerint 10 % lehetett. A szerződés szerinti mennyiségtől való eltérés szabálya diszpozitív norma volt.

Összességében megállapítható, hogy mezőgazdasági termékértékesítés elnevezés alatt a régi Ptk. valójában egy szerződés csoportot szabályozott, amelynek tagjai egymástól eltérő célok elérésére voltak alkalmasak.

A jogalkotó nem hagyta figyelmen kívül a felektől független külső gazdasági körülményeket, amelyek így jogi jelentőségűvé váltak az adott kapcsolatban. A jogi normák "méltányolták" azt, hogy nagyszámúban léteznek a termelő tevékenységétől független kockázatok. Az agráriumban a termelő sokszor kiszolgáltatott helyzetben van. A jogalkotó védi a gyengébb érdekérvényesítő képességgel rendelkező termelőt. A felek egyenjogúságának hagyományos polgári jogi megoldásától eltérően a mezőgazdasági termékértékesítés kapcsán a gazdasági helyzetben bekövetkezett erőeltolódást (az egyensúly hiányát) a szabályozás bizonyos fokig ellensúlyozni kívánta.

A mezőgazdasági termelés sajátosságait figyelembe vevő normák azonban diszpozitív szabályok voltak. Azoktól a felek egyező akarattal eltérhettek. A felvásárlóknak, élelmiszeripari feldolgozóknak sokszor kiszolgáltatott mezőgazdasági termelők jelentős része nem volt abban a helyzetben, hogy ragaszkodhatott volna ahhoz, hogy a Ptk. – számára kedvező – diszpozitív szabályai valóban a szerződés részét képezzék.

⁹ Kezdetben a Ptk.-ban és a mezőgazdasági termékértékesítési szerződéseket szabályozó 14/1978. (III. 1.) MT rendeletben is az szerepelt, hogy a termelő 10 %-kal többet is szolgáltatathatott, amit a megrendelő köteles volt átvenni és kifizetni.

3. A rekodifikációs célok

Már a Szakértői Javaslat¹⁰ előre vetítette a Ptk. hatályos konstrukcióját. „A Javaslat nem kívánja önálló szerződéstípusként szabályozni a Ptk.-ban mezőgazdasági termékértékesítési szerződésként szabályozott szerződéseket.”¹¹ A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés helyébe három új szerződés lép.

Az új szerződésekre vonatkozó szabályok több szempontból is különböznek a régiektől. A szerződés írásba foglalását egyik új szerződés kapcsán sem tették érvényességi kellékké, egyrészt, mert ezzel a kisebb volumenű szerződéseket terhelték volna fölösleges formaságokkal, másrészt az írásbeliség elmaradásával éppen a kistermelők kerülhettek hátrányos helyzetbe, érvényes szerződés híján nem lennének képesek igényeiket érvényesíteni a vevőikkel szemben. Nem tartották fontosnak a szerződés tárgyának jogszabályi meghatározását. Néhány szabályt – pl. az akadályközlési kötelezettségre, a teljesítés helyére és a fuvarozóval szembeni igényérvényesítésre vonatkozó normát - azért mellőztek, mert a szerződésekre vonatkozó közös szabályok megváltoztatását követően azok ismétlésére nem volt szükség.

„Speciális szabályozást igényel az az eset, amikor a szerződő felek nemcsak a tulajdonszerzési mozzanatban kapcsolódnak össze, hanem már az átruházandó dolog előállítás, megtermelése is a közöttük létrejövő jogviszony tárgya. (...) Az adásvételi szerződés keretében a Javaslat a mezőgazdasági termékértékesítési szerződések korábbi szabályozásához hasonlóan azt az esetet kívánja szabályozni, amikor a vevő olyan szolgáltatásokat nyújt az eladónak, amelyek elősegítik, hogy az eladó a vevő igényeinek, elvárásainak megfelelő mezőgazdasági árut tudjon előállítani a szerződés teljesítése érdekében.”¹²

A rekodifikáció során megszüntetendőnek értékelték azt, hogy a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés megnevezés mögött tulajdonátruházási és vállalkozási típusú ügyletek is meghúzódtak. „A Javaslat kettéválasztja a Ptk. szerinti mezőgazdasági termékértékesítési

¹⁰ Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez (szerk. Vékás Lajos) Complex, Budapest 2008.

¹¹ Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez (szerk. Vékás Lajos) Complex, Budapest 2008. 887. old.

¹² Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez (szerk. Vékás Lajos) Complex, Budapest 2008. 887. old.

szerződést, az adásvételi típusút az adásvételi szerződésnél, a vállalkozási típusút pedig nevesített új altípusként a vállalkozási szerződésnél helyezi el.”¹³

4. Agrártermékekre vonatkozó szerződések az új Ptk.-ban

4.1. Az új Ptk. agrárjogi tárgyú szerződéseinek áttekintése

Az új Ptk-ban mezőgazdasági termékértékesítési szerződés megnevezésű szerződéstípus nem található. A tulajdonátruházási és vállalkozási típusú agrárügyletek elkülönítése végett a jogalkotó karddal vágta el a „gordiuszi csomót”. Az új Ptk.-ban két helyen lelhetjük fel a korábbi mezőgazdasági termékértékesítési szerződésre vonatkozó szabályok helyébe lépő normákat, egyfelől az adásvétel, másfelől a vállalkozás körében. Az új Ptk.-ban összesen három szerződési altípus keretében kerültek elhelyezésre a normák. A három agrárjogi tárgyú szerződési altípus a következő:

- a „saját termelésű mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés”¹⁴ egy elsődlegesen tulajdonátruházásra irányuló szerződés, amely a szerződéskötéskor már létező, és/vagy a teljesítés idejére már beérő, meghízó stb. termék tulajdonjogának későbbi átruházására szolgál,

- a „vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés”¹⁵ szintén az adásvételi szerződések altípusai fejezetben szabályozott szerződés, amelyben a késleltetett tulajdonátruházáson kívül további kötelezettségek is terhelik a feleket, nevezetesen a mezőgazdasági áru későbbi vásárlója a teljesítést elősegítő szolgáltatást nyújt, továbbá ehhez kapcsolódó tájékoztatás ad az eladónak, az eladó pedig köteles ezt a szolgáltatást a tájékoztatásnak megfelelően köteles igénybe venni.

- a „mezőgazdasági vállalkozási szerződés” címmel a vállalkozások körében szabályozott szerződés”¹⁶ inkább vállalkozási típusú kötelezettségeket tartalmaz, a termék előállításán van a hangsúly, és az ilyen vállalkozási típusú szerződés teljesítése nem jár tulajdonváltózással, mi-

¹³ Szakértői javaslat az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez (szerk. Vékás Lajos) Complex, Budapest 2008. 924. old.

¹⁴ 6:232. §

¹⁵ 6:233. §

¹⁶ 6:255. §

vel a növénytermesztő tevékenységet eleve a megrendelő földjén kell végezni, a nevelendő, hizlalandó állat a megrendelő tulajdonát képezi.

Az új Ptk-ról szóló pont további részében ezt a három szerződési altípust mutatjuk be.

4.2. Saját termelésű mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés

A „saját termelésű mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés” (a továbbiakban: mezőgazdasági áru adásvétele) elnevezéssel a kodifikáció során egy tisztán tulajdonátruházásra irányuló szerződési altípust kívántak létrehozni. A mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződés közvetlen tárgya a tulajdonátruházás, közvetett tárgya pedig az ún. magatermelte mezőgazdasági termék, termék, saját nevelésű vagy hizlalású állat (a továbbiakban együtt: maga termelte termék). Megítélésünk szerint a maga termelte termék fogalmára, körére vonatkozóan a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés kapcsán kialakult joggyakorlat és jogirodalom alkalmazható a mezőgazdasági áru adásvétele kapcsán is.

A mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződés jellemzően nem promt adásvétel. Az eladó későbbi időpontban történő tulajdonátruházásra vállal kötelezettséget. A szerződéskötés és a teljesítés időpontja elválik egymástól.

A mezőgazdasági áru mennyiségét befolyásoló külső környezeti hatások egy része az érési folyamat időtartamát is befolyásolja, hatással van a nedvességtartalom alakulására, amitől pl. a gabona aratása függhet. A jog ezen külső, a mezőgazdaságban tevékenykedő vállalkozások által csak részben kiküszöbölhető hatásokra tekintettel – a korábbi szabályozással azonos módon - biztosítja a mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződés eladója számára azt, hogy a szerződésben kikötött teljesítési idő előtt is teljesíthet. A kikötött teljesítési idő előtti teljesítés feltétele az, hogy az eladó a teljesítés megkezdéséről az átvételhez szükséges felkészülési idő biztosításával előzetesen értesítse a vevőt.

Megjegyezzük, hogy az idő előtti teljesítés jogosult általi kötelező elfogadását a kötelek szabályai között már tartalmazza a Ptk.¹⁷ Ehhez képest mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződésre vonatkozó normák sajátossága az, hogy ilyen esetben nem szerepel feltétel-

¹⁷ Ptk. 6:36. §

ként az, hogy ne sértse a jogosult lényeges jogi érdekét és a kötelezett viselje a többletköltségeket. Nyitott kérdés, hogy vajon a jogosult teljesítése is korábban válik-e esedékessé arra tekintettel, hogy a mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződés eladója korábban teljesített. Az általános szabályok [Ptk. 6:36. § (2) bekezdés] szerint a jogosultnak nem kell korábban teljesíteni a maga szolgáltatását. Hajlunk arra, hogy ezt az általános szabályt a mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződés kötelezett általi korábbi teljesítése esetére is irányadónak tekintsük.

A mezőgazdasági áru adásvételére irányuló szerződés eladója számára a jogalkotó azt a kedvezményt biztosítja, hogy a szerződésben kikötött mennyiségnél tíz százalékkal kevesebbet is teljesíthet, anélkül, hogy ezt szerződésszegésnek kellene tekinteni. „A mezőgazdaság nem gyár, a paradicsom nem anyacsavar.” Sárándi Imre professzor örökbecsű mondása tömören fejezi ki azt, hogy az öntözés, permetezés, növényvédőszeres és gyomirtók ellenére a mezőgazdasági áruk előállításuk az ipari termékekhez képest sokkal inkább ki van téve a körülményeknek, a természet szeszélyeinek. A fagy, az aszály, a jég, az árvíz, a túl csapadékos időjárás, vagy éppen a kártevők elszaporodása folytán a szerződéskötés időpontjában a szerződésben rögzített mennyiségtől a tényleges termés jelentősen különbözhet. A várt és szerződött mennyiségnél 10%-kal kisebb szolgáltatás is elfogadható szerződésszerű teljesítésnek. A szabály diszpozitív, tehát a felek ki is zárhatják a mennyiségi tolerancia lehetőségét, 10 %-nál kisebb mértéket is meghatározhatnak, vagy ellenkező irányban is eltérhetnek, nevezetesen a többlet elfogadására is kötelezhetik a vevőt és 10 %-nál nagyobb mértéket is meghatározhatnak a tolerálandó eltérésként.

4.3. A vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés

Az eladó - Ptk. 6:232. §-ban szabályozott szerződéshez hasonlóan – itt is maga termelte mezőgazdasági termény, termék, saját nevelésű vagy hizlalású állat későbbi időpontban történő szolgáltatására vállal kötelezettséget. A most tárgyalt szerződésben azonban a vevőnek már az ellenérték megfizetését megelőzően is van egy vagy két kötelezettsége. Az egyik vevőt terhelő kötelezettség egy materiális szolgáltatás nyújtása („A felek megállapodnak abban, hogy a vevő a teljesítést elősegítő szolgáltatást nyújt, továbbá ehhez kapcsolódó tájékoztatás ad az eladónak”) és az ehhez kapcsolódó tájékoztatás adása. A másik vevői szolgáltatás az

előlegfizetés. Az alapul fekvő tényállás tehát kibővül és tartalmaz egy vagy két „ellenirányú” kötelmet. A szerződés struktúráját tovább bonyolítja az a tény, hogy a vevő is jogosult ellenértékre az elsőként említett szolgáltatásáért, aminek a kiegyenlítése jellemzően a vételárba történő beszámítással történik.

Az eladónak kettős kötelezettsége származik a vevő szolgáltatásával kapcsolatban, egyrészt köteles ezt a szolgáltatást igénybe venni, méghozzá a tájékoztatásnak megfelelően. Korábban a felek megállapodása kötelezte csak erre a kötelezettet, most maga a törvény. Az eladónak nincs joga mellőzni a szolgáltatást és figyelmen kívül hagyni a szolgáltatásra vonatkozó tájékoztatást. Az eladó másik kötelezettsége az, hogy ellenértéket fizessen a vevő teljesítést elősegítő szolgáltatásáért. Az ellenértéket a szerződésben kell meghatározni. Az ellenérték megfizetése alól nem mentesít az a körülmény, hogy az ellenértékre a termelés eredménye nem biztosít fedezetet.

Az új Ptk. nem rögzíti az eladó kötelezettségeként azt, hogy a vevő által folyósított termelési előlegért kamatot fizessen, de az előleggel el kell számolnia. Az előleg visszafizetése jellemzően a vételárba történő beszámítással történik. Az előlegnek a vételárral nem fedezett részét az eladó akkor is köteles visszafizetni, ha arra a termelés eredménye nem biztosít fedezetet.

4.4. Mezőgazdasági vállalkozási szerződés

4.4.1. Elhatárolás

„Mezőgazdasági vállalkozási szerződés” elnevezéssel a kodifikáció során a speciális vállalkozási szerződések között helyezték el a jogalkotó a korábban mezőgazdasági termékértékesítésinek nevezett szerződésre vonatkozó szabályok közül néhány olyat amely kevésbé a termék tulajdonának átruházását, inkább annak az előállítását célzó kapcsolatra¹⁸ vonatkozott. A vállalkozási típusú mezőgazdasági termékértékesítési szerződésekben a felek szándéka termelő tevékenység révén történő termék-előállításra irányult. Így van ez a speciális vállalkozási szerződés-

¹⁸ A vállalkozás szerződések képezték a mögöttes szabályát azoknak a mezőgazdasági termékértékesítési szerződéseknek, amelyek tárgya valamely terméknek meghatározott területen megtermelése, továbbá állat nevelése vagy hizlalása volt. [Ptk. 417. § (2) bek.]

sek között elhelyezett mezőgazdasági vállalkozási szerződéssel is, amely keretében – legalábbis alapesetben - tulajdonátruházásra nem kerül sor, mivel a nevelendő, hizlalandó állat a megrendelő tulajdonát képezi, a növénytermesztő tevékenységet pedig eleve a megrendelő földjén kell végezni. Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a mezőgazdasági vállalkozási szerződésre vonatkozó szabályok különböznek a korábbi mezőgazdasági termékértékesítési szerződések vállalkozási altípusára vonatkozó korábbi szabályoktól is. A szerződést nem kötelező írásba foglalni. Nem szabályozza az új Ptk. a több évre szóló mezőgazdasági termékértékesítési szerződést.

4.4.2. A szerződés tárgya

A mezőgazdasági vállalkozási szerződés közvetlen tárgya - mint minden vállalkozási szerződésé – munkával elérhető eredmény elérése. A munka ebben az esetben állat nevelése, termény megtermelése, az eredmény pedig a felnevelt, felhizlalt állatnak, vagy a megtermelt mezőgazdasági terménynek a megrendelő birtokába adása. A mezőgazdasági vállalkozási szerződés, közvetett tárgya pedig az átadásra kerülő felnevelt, felhizlalt állat, vagy a megtermelt mezőgazdasági termény. Az új Ptk. a mezőgazdasági vállalkozási szerződés kapcsán nem használja a maga termelte termény fogalmát, feltehetően azért, mert éppen a termény, állat vállalkozó általi előállítására irányul a szerződés, tehát a jogalkotó magától értetődőnek tekinti, hogy a mezőgazdasági vállalkozó maga termeli a terményt, maga neveli, hizlalja az állatot. Az sem kizárt azonban, hogy az alvállalkozó igénybevételének lehetőségére gondolva mellőzték a magatermelte termék fogalmát.

A mezőgazdasági vállalkozási szerződés tárgyát illetően nagyon lényegesek a tulajdoni viszonyok.

Az állat, amit fel kell nevelni, meg kell hizlalni a megrendelő tulajdonában van. A megrendelő adja a naposcsibét, a malacot, amit a vállalkozó addig tart, amíg az el nem éri a vágósúlyt. Lehetséges olyan konstrukció is, amelyben vemhes tenyészállat kihelyezésére kerül sor, a vállalkozó pedig a szaporulatot hizlalja fel. A megrendelő tulajdonában áll a nyáj, amit a vállalkozó gondoz. Az állat tulajdoni helyzete nem változik meg sem a jogviszony elején, sem a jogviszony végén.

Sor kerül azonban változásra – bár erről nem szól a jogszabály – a birtokviszonyokban, nevezetesen a szerződéskötéskor, vagy azt követően a vállalkozó birtokába kerül az állat, a tevékenység befejezésekor

pedig a vállalkozó azt át kell, hogy adja azt. Nem jogszabályi követelmény, hogy feltétlenül a megrendelő adja a vállalkozó birtokába az állatot a tevékenység kezdetekor, és a Ptk. azt sem várja el, hogy fizikailag a megrendelőhöz kerüljön a vágásérett jószág. A megrendelő közreműködőire, üzleti partnereire is hárulhat az átadás és az átvétel, azzal, hogy az állatok – a birtokos személyétől függetlenül - mindig a megrendelő tulajdonában vannak.

Termény megtermelése során a megrendelő tulajdonában áll a terület, amelyen a vállalkozó a termelő tevékenységet folytatja. A növekedéskor szabálya szerint a föld tulajdonosa megszerzi mindazoknak dolgoknak a tulajdonjogát, amelyek utóbb váltak a föld alkotórészévé, kivéve, ha az valamely jogviszony alapján mást illet (5:51. §). A mezőgazdasági vállalkozási szerződés nem ad a vállalkozó számára olyan jogot, amely őt a termény tulajdonba vételére jogosítaná, így az 5:50. § alapján elvállással sem szerzi meg a termék tulajdonjogát.

4.4.3. A felek főbb kötelezettségei

Mezőgazdasági vállalkozási szerződés alapján a vállalkozó a megrendelő tulajdonában álló állat nevelésére, vagy terménynek a megrendelő tulajdonában álló területen való megtermelésére, a megrendelő díj fizetésére köteles.

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy a vállalkozót nem csupán munkavégzési kötelezettség terheli. A szerződéstípus elnevezéséből és a vállalkozási szerződések között történő elhelyezéséből is az következik, hogy eredményt kell, hogy elérjen, esetünkben felnevelt, meghízott állat, megtermelt termény kell, hogy legyen a folyamat végeredménye.

A mezőgazdasági vállalkozási szerződés visszterhes szerződés, a megrendelő köteles fizetni a vállalkozó által elért eredményért. Az ellenérték elnevezése – összhangban azzal, hogy a vállalkozás körében került elhelyezésre a szerződés – díj (szemben a mezőgazdasági áru adásvétele esetén használatos ár megnevezéssel). A mezőgazdasági termelés sajátosságai, a termények árának az egyes évek között mutatkozó nagy áringadozása miatt, a konkrét összegű ellenérték helyett a díjat sokszor egy számítási mód rögzítésével határozzák meg. Ilyen módszer lehet, hogy a felhizlalt állat, vagy a megtermelt termény értékéből levonják a megrendelő által biztosított dolgok (növekedéskor, vetőmag) és esetleges egyéb szolgáltatások [Ptk. 6:255. § (3) bek.] értékét. Ebben az esetben a

piac értékítélete jelzi, hogy a vállalkozó munkájának eredményeként milyen értéknövekedés következett be.

A Ptk. nem említi a megrendelő kötelezettségeként az eredmény átvételét, amely kötelezettség nem feltétlenül személyében terheli a megrendelőt. A megrendelő közreműködője is átveheti az állatot, vagy terményt, sőt az is elképzelhető, hogy a felek abban állapodjanak meg, hogy a vállalkozó közvetlenül a megrendelő üzleti partneréhez (vágóhídra, feldolgozóhoz, malomba) juttassa el az árut.

4.4.4. Lehetetlenülés

Az állat vagy a termény betegsége miatt a mezőgazdasági vállalkozási szerződés lehetetlenülhet. Teljes lehetetlenülésről beszélünk, ha minden elpusztul, részleges lehetetlenülésről, ha – termés kiesés, súlygyarapodás csökkenés folytán – a számítottnál kisebb az eredmény. A szerződés lehetetlenülése – azon túl, hogy teljesen vagy részben megszünteti a szerződést – két szempontból bír jogi jelentőséggel, egyrészt a felelősség ill. kockázatviselés, másrészt a vállalkozói díj nagysága szempontjából. A kodifikáció során a következményeket arányosabban osztották el a felek között annál az eredménynél, ami a vállalkozás általános szabálya alapján adódna. Az egyik fél nyer, a másik veszít helyzet helyett méltányosabb mind a kárveszélynek, mind a vállalkozói díjnak a megosztása a felek között a szerződés lehetetlenülésének új szabályai szerint.

A kárveszélyviselés kapcsán az alaphelyzet az, hogy a termény illetve állat elpusztulásával kapcsolatos kockázatot a megrendelőnek mint tulajdonosnak kell viselni, mivel a tulajdonos viseli a dologban beállott azt a kárt, amelynek megtérítésére senkit nem lehet kötelezni.¹⁹ A kérdés az, hogy vajon terheli-e felelősség a vállalkozót. A szerződésnek a növényzet, állatállomány betegsége miatti lehetlenné válásáért nem felelős a vállalkozó, ha a megbetegedést az ellenőrzési körén kívüli elháríthatatlan ok idézte elő. A veszélyes üzem nehezített kimentési lehetőségére emlékeztető megfogalmazás a gyakorlat szerint nagyon csekély mentesülési lehetőséget biztosít, de mégis megszabadítja a vállalkozót a kár megtérítése alól a káresetek egy (kis) részében. Biztosan ilyenek tekintendő az, ha korábban nem ismert betegség üti fel a fejét, és bizonyosan nem mentesül a vállalkozó a felelősség alól, ha a máshol

¹⁹ Ptk. 5:22. §

kialakult betegség terjedéséről még olyan időben értesült, hogy védőoltás alkalmazásával az állatállomány betegséggel szembeni immunitása kialakítható lett volna, permetezéssel a növényzetet fenyegető károkozók kártétele kiküszöbölhető lett volna. Későn megtett ezért csak részben hatásos védekező intézkedés esetén a mégis bekövetkező kár nem minősül elháríthatatlannak.

A vállalkozási szerződés általános szabálya szerint a vállalkozó – főszabályként - csak az általa elért eredményért jogosult díjazásra (6:238. §). A vállalkozó díjigénye a szerződés lehetetlenülése esetén – feltéve, hogy a lehetetlenülésért egyik fél sem felelős - attól függ, hogy a lehetetlenülés oka kinek az érdekkörében merült fel (6.248. §). Abban az esetben, ha a vállalkozó érdekkörében merült fel, akkor az eredmény teljes vagy részbeni elmaradása arra vezet, hogy a vállalkozó egyáltalán nem kap díjat, vagy csak a betegség ellenére megtermett (a tervezettnél kisebb) termésért, csak az el nem pusztult, de a tervezettnél kisebb súlygyarapodást elért hízott állatokért járó díjrészre jogosult [6.248. § (1) bek. a) pont]. Ez a díj annak ellenére kisebb annál, amit betegség hiányában kapott volna, hogy a betegség jelentkezéséig jelentős erőfeszítést tett az eredmény elérése érdekében. Ha a lehetetlenné válás oka mindkét fél érdekkörében, vagy érdekkörén kívül merült fel, a vállalkozót az elvégzett munka és költségei fejében a díj arányos része illeti meg [6.248. § (1) bek. c) pont].

A vállalkozó számára túlzott kockázatot jelentene az, ha egyáltalán nem kapna vállalkozói díjat, a szerződés betegség miatti teljes lehetetlenülése esetén, vagy díjának mértéke részleges lehetetlenülés esetén attól – a vállalkozó számára véletlennek minősülő – körülménytől függene, hogy a betegség ellenére milyen lesz a termés, mekkora lesz a súlygyarapodás. A mezőgazdasági vállalkozási szerződés lehetetlenülése esetére az új Ptk. az alábbi rendelkezést tartalmazza: ha a megbetegedést az ellenőrzési körén kívüli elháríthatatlan ok idézte elő, a szerződés betegség miatti lehetetlenülése esetén a vállalkozót arányos díj illeti meg.

A vállalkozónak kell bizonyítani egyfelől, hogy a megbetegedést az ellenőrzési körén kívüli ok idézte elő, másfelől, hogy a betegséget előidéző ok elháríthatatlan volt. A bizonyítás sikertelensége azt eredményezi, hogy a terméskiesés kockázatát nem a megrendelő, mint tulajdonos viseli, a vállalkozási díj csak a tényleges teljesítés alapján kerül megállapításra.

4.4.5. Az előleg és az elszámolásra adott szolgáltatások sorsa csekély eredmény esetén

A megrendelő többféleképpen is előmozdíthatja a vállalkozó teljesítését, pl. adhat előleget a forgóeszköz szűkében lévő vállalkozásnak a később őt illető vállalkozói díj terhére, vagy nyújthat a tevékenységét előmozdító tanácsokat, vagy szolgáltatást. Az állat (vemhes állat, növendék jószág) nem tartozik ebbe a körbe, mivel az a megrendelő tulajdonát képezi, tehát a vállalkozónak nem kell megfizetnie az ellenértéket. Ezzel szemben ebbe a körbe sorolhatjuk azokat az eseteket, amikor a megrendelő takarmánnyal, táppal, növényvédő szerrel, műtrágyával látja el a vállalkozót. Az előleget a megrendelő értelemszerűen nem kéri azonnal vissza. Az elszámolásra adott szolgáltatások ellenértékét sem kéri azonnal, hanem úgy állapotodnak meg, hogy a vállalkozó tartozásának értékét majd beszámítja a megrendelő az általa később fizetendő vállalkozói díjba.

A megrendelő által elszámolásra adott szolgáltatások körében – a főkötelezettségtől eltérően – tulajdonátruházás történik, mivel a megrendelő által adott takarmány, táp, növényvédő szer, műtrágya a vállalkozó tulajdonába kerül.

Az, hogy az előleg visszafizetésének és az elszámolásra adott szolgáltatások ellenértéke megfizetésének határideje egybeesik a vállalkozó illető díj megfizetésének időpontjával, nem jelenti azt, hogy az előleg visszafizetését és az elszámolásra adott szolgáltatások ellenértéke megfizetését a felek attól a feltételtől tették volna függővé, hogy a vállalkozás kap vállalkozói díjat és az nagyobb lesz, mint az általa visszafizetendő előleg és/vagy az igénybe vett szolgáltatásokért általa fizetendő ellenérték. A tartozást ki kell egyenlíteni. A vállalkozó sem az előleg visszafizetését, sem az igénybe vett szolgáltatások ellenértékének a megfizetését nem tagadhatja meg, arra hivatkozással, hogy azokra a termelés eredménye nem nyújtott fedezetet. A szabály azonos a korábbival, így ebben a körben a régi gyakorlat és a jogirodalom változatlanul alkalmazható.

A szabály diszpozitív voltárra tekintettel nincs akadálya, hogy a felek a szerződésben a közös kockázatviselés felé mozdítsák el a jogszabály alapján tisztán a vállalkozót terhelő kockázatot, és társasági jogra emlékeztető normákat iktassanak be. Attól, hogy az új Ptk. nem szabályozza a több évre szóló mezőgazdasági termékértékesítési szerződéseket, a hosszabb távra tekintő feldolgozó hajlandó a „szűk” esztendőknben

lemondani az őt jog szerint megillető követelés egy részéről, annak érdekében, hogy egy következő évben is korrekt partnere legyen a most megsegített vállalkozó.

Más kérdés, ha azért nem termett semmi, vagy a termés azért lett kisebb a várnál, mert a megrendelő által az elszámolásra adott szolgáltatások nem voltak megfelelőek (pl. a megrendelő rossz tanácsot, a helyi termelési feltételekhez nem igazodó vetőmagot, a várható betegségekkel szemben nem kellő védelmet nyújtó vegyszert adott.) Annak bizonyítása, hogy a megrendelő hibásan teljesített a vállalkozó feladata.²⁰

5. *Értékelés*

5.1. *Tiszta szerződések kialakításának kísérlete*

A korábbi mezőgazdasági termékértékesítési szerződés két – egymástól jelentősen eltérő – szerződéstípust próbált összeolvasztani, viszonylag kis sikerrel. Ezért a tulajdonátruházási és eredménykötelmi részek elkülönítésére irányuló törekvés nem tekinthető indokolatlannak. Jelen sorok írójának véleménye szerint azonban a célok megvalósítása nem sikerült tökéletesen.

Részleges sikernek tekinthető az, hogy a mezőgazdasági vállalkozási szerződést sikerült tisztán vállalkozási szerződésként megfogalmazni, amelynek keretében nem kerül sor tulajdonátruházásra. Ennek azonban az az ára, hogy a jogalkalmazónak majd újabb problémákkal kell szembenéznie. Ilyen eldöntendő kérdés az, hogy

- tekinthető-e mezőgazdasági vállalkozási szerződésnek az olyan szerződés, ahol a kötelezett nem a jogosult földjén végez termelő tevékenységet, hanem egy harmadik személy földjén,

- ha a felek – a korábban megszokott módon – úgy határozzák meg a szerződésben a mennyiséget, hogy a kötelezett meghatározott földterületén megtermett gabona, akkor vajon ez milyen szerződés.

Az adásvétel körébe sorolt szerződések nem tisztán tulajdonátruházó szerződések. A terméket, terményt, állatot az eladónak magának kell előállítani a mezőgazdasági adásvétel körében. A vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés keretében pedig az egyik fél részéről tulajdonátruházási elemek (vetőmag, növényvédőszer, műtrágya, stb.) elemek kapcsolódnak

²⁰ BDT 378/2001

össze know-how szolgáltatással, információ átadással és tanácsadási szolgáltatással, a másik fél pedig ezek felhasználása során döntően vállalkozási jellegű tevékenységet végez. Az adásvétel elemek tehát mindkét szerződés kapcsán vállalkozási jellegű kötelezettséggel keverednek.

A vázolt probléma – véleményünk szerint – arra is rámutat, hogy a magatermelte termék eladását nem lehet tisztán tulajdonátruházásként értékelni, mert az adásvétel tárgyát elő is kell állítani. A tulajdonátruházást megelőző termelő tevékenységre irányuló kötelezettségről, már csak azért sem lehet megfeledkezni, mert a saját tevékenység zártfajává teszi a szolgáltatást. A kodifikáció eredményeként tehát egy adásvételi és vállalkozási jellegű szerződés helyébe egy adásvételi és vállalkozási jellegű szerződést, valamint egy tisztán vállalkozási jellegű szerződést léptettek és mindezt kiegészítették egy harmadiknak látszó szerződéssel, amely mind a mezőgazdasági adásvétel, mind a mezőgazdasági vállalkozáshoz kapcsolódhat.

Összességében tehát azt állapíthatjuk meg, hogy a régi Ptk.-ban szereplő egy vegyes szerződés helyébe az új Ptk.-ban két vegyes és egy tisztán vállalkozási szerződés lépett. Az eredmény – álláspontunk szerint – nem a megvalósítás hibája, hanem annak a logikus következménye, hogy a XXI. században az életviszonyok összetettsége és bonyolultsága folytán a szerződéseknek a római jogban kialakult dare-facere-praestare típusokra való felosztása nem alkalmazható minden egyes szerződéstípusra.

5.2. A vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés elkülönítésének indokolatlansága és veszélyei

- A kodifikáció során a termelést segítő szolgáltatásokat tartalmazó szerződéseket az adásvétel új altípusaként sorolták be, miközben a mezőgazdasági vállalkozási szerződés keretében is szabályozzák a termelést segítő szolgáltatások kérdését. A termelést segítő szolgáltatásokra vonatkozó szabályok kapcsán látható leginkább az, hogy mennyire nehéz a korábbi mezőgazdasági termékértékesítési szerződést egy tisztán adásvételi és egy tisztán vállalkozási szerződésre kettébontani. A termelést segítő szolgáltatások ugyanis nem egyneműek, közülük egyesek a tulajdonátruházáshoz, míg mások a termelő tevékenységhez kapcsolódnak. Míg a termelési előleg elfogadhatóan kapcsolódik a tulajdonátruházáshoz és ezért az adásvétel témakörében való elhelyezése helyénvaló-

nak mondható, a teljesítést elősegítő szolgáltatások többsége és az ezekhez kapcsolódó tájékoztatás azonban a terméknek az előállítását mozdítja elő. Ezeknek a szabályoknak inkább vállalkozási jellegűek. Helyénvalónak tartjuk, hogy a mezőgazdasági vállalkozási szerződéshez is kapcsolódhat termelést segítő szolgáltatás. E kettős kapcsolódási lehetőségre tekintettel a vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződést nem kellett volna önálló altípusként szabályozni, hanem a szabályokat ugyanúgy be kellett volna a mezőgazdasági adásvétel normái közé építeni, ahogy azt a jogalkotó a mezőgazdasági vállalkozási szerződés kapcsán megvalósította. A vevő közreműködésével előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés valójában nem egy önálló szerződés, hanem a másik két agrárszerződés bármelyikéhez eshetőlegesen kapcsolódó kötelezettségpár. Ha már a kodifikáció során – vitathatóan – önálló szerződésként került be a Ptk.ba, a joggyakorlatnak el kellene ismerni azt, hogy léteznek vegyes szerződések, nevezetesen a Ptk. 6:232. §-ában és a Ptk. 6:233. §-ában írt szerződések.

- A vegyes szerződés esetén a szerződés vegyes jellegének elutasítása és a jogviszony Ptk. 6:233. §-ában írt szerződésként való azonosítása azzal a hátránnyal járna, hogy az agrárium sajátosságait kifejező és ezáltal a mezőgazdasági termelőt indokoltan védő szabályok mellőzésre kerülnek. Sajnos igen nagy a veszélye annak, hogy a felvásárlók, élelmiszeripari feldolgozók a termelést segítő szolgáltatásokra tekintettel a Ptk. 6:233. §-a szerinti szerződést kívánják majd a termelővel aláírtni. Ebben a szerződésben nem szerepel majd sem a mennyiségi tolerancia, sem a teljesítési határidő csökkentésének lehetősége. A szerződésre irányadó jogszabályként a vevők a Ptk. 6:233. §-át jelölik majd meg. A szerződésre mögöttes szabályként irányadó jogszabályhely alapján a termelő nem is gondol majd arra, hogy a szerződéskötési tárgyalások során ilyen tartalmaknak a szerződésbe illesztését igényelhetné, hiszen azok szerződésbe emelését a vevő arra – a helyénvalónak látszó - hivatkozással fogja majd elutasítani, hogy a mennyiségi tolerancia és a teljesítési határidő csökkentésének lehetősége egy másik szerződéstípus alkalmazása esetén lehetnének csak irányadók. Ilyen előzmények után pedig az esetleges jogvitát elbíráló bírói fórum sem alkalmazhatja a mezőgazdasági termelő számára kedvező normákat, hiszen számára úgy fog tűnni, hogy a felek egybehangzó akarata volt az említett intézmények mellőzése.

5.3. A több évre szóló szerződések ösztönzésének feladása

A régi Ptk. erre vonatkozó speciális szabályoz rögzítése révén felhívta a szerződő felek figyelmét arra, hogy jogviszonyukat hosszabb időszakra is létrehozhatják, ahol a jó és rossz termékek miatti piaci ármozgások kiegyenlítődnek, ráadásul közös kockázatviselés, esetleg mind a nyereség mind a veszteség közös elosztása is megvalósulhat. Az új Ptk. – hiába szabályoz egy helyett három agrárszerződést - a több évre szóló kapcsolatra utalásnak nyomát sem találjuk. Ez a felek tartós együttműködésére épülő szerződés látszott pedig leginkább alkalmasnak arra, hogy csökkentse a mezőgazdasági ügyletek szereplői közötti egyensúly hiányából fakadó visszasságokat.